

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Kvantumfizika alapjai

Hullámfüggvény

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az
atomban

$$\Psi(\underline{r}, t)$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- **Hullámfüggvény**
- Dobozba zárt elektron
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az
atomban

Hullámfüggvény

$$\Psi(\underline{r}, t)$$

$\Psi(\underline{r}, t)$ -csak a hely és idő komplex függvénye

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

● Hullámfüggvény

● Dobozba zárt elektron

● Alagút-effektus

Az elektron állapotai az
atomban

Hullámfüggvény

$$\Psi(\underline{r}, t)$$

$\Psi(\underline{r}, t)$ -csak a hely és idő komplex függvénye

$|\Psi|^2 dV$ annak a valószínűsége, hogy a vizsgált objektum a t időpillanatban az $\underline{r}$ helyvektorral jellemzett dV térfogatban található.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

● Hullámfüggvény

● Dobozba zárt elektron

● Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Hullámfüggvény

$$\Psi(\underline{r}, t)$$

$\Psi(\underline{r}, t)$ -csak a hely és idő komplex függvénye
 $|\Psi|^2 dV$ annak a valószínűsége, hogy a vizsgált objektum a t időpillanatban az $\underline{r}$ helyvektorral jellemzett dV térfogatban található.

A hullámfüggvény normálási feltétele:

$$\int_{(V)} |\Psi(\underline{r}, t)|^2 dV = 1$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

● **Hullámfüggvény**

● Dobozba zárt elektron

● Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Hullámfüggvény

$$\Psi(\underline{r}, t)$$

$\Psi(\underline{r}, t)$ -csak a hely és idő komplex függvénye
 $|\Psi|^2 dV$ annak a valószínűsége, hogy a vizsgált objektum a t időpillanatban az $\underline{r}$ helyvektorral jellemzett dV térfogatban található.

A hullámfüggvény normálási feltétele:

$$\int_{(V)} |\Psi(\underline{r}, t)|^2 dV = 1$$

Az állapotfüggvény időbeli fejlődését a **Schrödinger-egyenlet** írja le.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

● Hullámfüggvény

● Dobozba zárt elektron

● Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Hullámfüggvény

$$\Psi(\underline{r}, t)$$

$\Psi(\underline{r}, t)$ -csak a hely és idő komplex függvénye
 $|\Psi|^2 dV$ annak a valószínűsége, hogy a vizsgált objektum a t időpillanatban az $\underline{r}$ helyvektorral jellemzett dV térfogatban található.

A hullámfüggvény normálási feltétele:

$$\int_{(V)} |\Psi(\underline{r}, t)|^2 dV = 1$$

Az állapotfüggvény időbeli fejlődését a **Schrödinger-egyenlet** írja le.

Stacionárius esetben mindig felírható:

$$\Psi(\underline{r}, t) = \varphi(\underline{r}) e^{-i \frac{E}{\hbar} t}$$

$$\hbar = \frac{h}{2\pi}$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az
atomban

Dobozba zárt elektron

Elektron egy dimenzióban, ha mozgását egy a hosszúságú szakaszra korlátozzuk.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az
atomban

Dobozba zárt elektron

Elektron egy dimenzióban, ha mozgását egy a hosszúságú szakaszra korlátozzuk.

Az elektron időben állandósult állapotát leíró állapottfüggvény tértől függő $\varphi(x)$ része eleget kell tegyen az állóhullám-egyenletnek.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Dobozba zárt elektron

Elektron egy dimenzióban, ha mozgását egy a hosszúságú szakaszra korlátozzuk.

Az elektron időben állandósult állapotát leíró állapotfüggvény tértől függő $\varphi(x)$ része eleget kell tegyen az állóhullám-egyenletnek.

$$\frac{d^2 \varphi(x)}{dx^2} + k^2 \varphi(x) = 0$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Dobozba zárt elektron

Elektron egy dimenzióban, ha mozgását egy a hosszúságú szakaszra korlátozzuk.

Az elektron időben állandósult állapotát leíró állapotfüggvény tértől függő $\varphi(x)$ része eleget kell tegyen az állóhullám-egyenletnek.

$$\frac{d^2 \varphi(x)}{dx^2} + k^2 \varphi(x) = 0$$

Felhasználva a $\lambda = \frac{h}{p}$ de-Broglie féle összefüggést $k = \frac{p}{\hbar}$. Az elektron energiája ezekután:

$$E = \frac{1}{2}mv^2 = \frac{p^2}{2m}.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Dobozba zárt elektron

Elektron egy dimenzióban, ha mozgását egy a hosszúságú szakaszra korlátozzuk.

Az elektron időben állandósult állapotát leíró állapotfüggvény tértől függő $\varphi(x)$ része eleget kell tegyen az állóhullám-egyenletnek.

$$\frac{d^2 \varphi(x)}{dx^2} + k^2 \varphi(x) = 0$$

Felhasználva a $\lambda = \frac{h}{p}$ de-Broglie féle összefüggést $k = \frac{p}{\hbar}$. Az elektron energiája ezekután:

$$E = \frac{1}{2}mv^2 = \frac{p^2}{2m}.$$

A probléma egydimenziós stacionárius Schrödinger egyenlete:

$$\frac{d^2 \varphi(x)}{dx^2} + \frac{2mE}{\hbar^2} \varphi(x) = 0.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az
atomban

Az egyenletet két peremfeltétel mellett kell megoldani, amelyek a $\varphi(0) = 0$ és $\varphi(a) = 0$.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Az egyenletet két peremfeltétel mellett kell megoldani, amelyek a $\varphi(0) = 0$ és $\varphi(a) = 0$.

Az egyenlet megegyezik a harmonikus rezgéseket meghatározó egyenlettel, csak benne az időváltozó helyett helyváltozó szerepel, valamint a körfrekvencia helyére a hullámszám írandó. Megoldása is harmonikus függvény.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Az egyenletet két peremfeltétel mellett kell megoldani, amelyek a $\varphi(0) = 0$ és $\varphi(a) = 0$.

Az egyenlet megegyezik a harmonikus rezgéseket meghatározó egyenlettel, csak benne az időváltozó helyett helyváltozó szerepel, valamint a körfrekvencia helyére a hullámszám írandó. Megoldása is harmonikus függvény.

$$\varphi(x) = A \sin(kx + \phi)$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Az egyenletet két peremfeltétel mellett kell megoldani, amelyek a $\varphi(0) = 0$ és $\varphi(a) = 0$.

Az egyenlet megegyezik a harmonikus rezgéseket meghatározó egyenlettel, csak benne az időváltozó helyett helyváltozó szerepel, valamint a körfrekvencia helyére a hullámszám írandó. Megoldása is harmonikus függvény.

$$\varphi(x) = A \sin(kx + \phi)$$

Figyelembe véve a peremfeltételeket: $\phi = 0$ és $k = \frac{n\pi}{a}$, ahol $n = 1, 2, 3, \dots$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Az egyenletet két peremfeltétel mellett kell megoldani, amelyek a $\varphi(0) = 0$ és $\varphi(a) = 0$.

Az egyenlet megegyezik a harmonikus rezgéseket meghatározó egyenlettel, csak benne az időváltozó helyett helyváltozó szerepel, valamint a körfrekvencia helyére a hullámszám írandó. Megoldása is harmonikus függvény.

$$\varphi(x) = A \sin(kx + \phi)$$

Figyelembe véve a peremfeltételeket: $\phi = 0$ és $k = \frac{n\pi}{a}$, ahol $n = 1, 2, 3, \dots$

A hullámszám kifejezhető az elektron energiájával:

$$k^2 = \frac{n^2 \pi^2}{a^2} = \frac{2mE}{\hbar^2},$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Az egyenletet két peremfeltétel mellett kell megoldani, amelyek a $\varphi(0) = 0$ és $\varphi(a) = 0$.

Az egyenlet megegyezik a harmonikus rezgéseket meghatározó egyenlettel, csak benne az időváltozó helyett helyváltozó szerepel, valamint a körfrekvencia helyére a hullámszám írandó. Megoldása is harmonikus függvény.

$$\varphi(x) = A \sin(kx + \phi)$$

Figyelembe véve a peremfeltételeket: $\phi = 0$ és $k = \frac{n\pi}{a}$, ahol $n = 1, 2, 3, \dots$

A hullámszám kifejezhető az elektron energiájával:

$$k^2 = \frac{n^2 \pi^2}{a^2} = \frac{2mE}{\hbar^2},$$

$$E_n = \frac{\hbar^2 \pi^2}{2ma^2} n^2$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az
atomban

Mivel:

$$\int_0^a |\varphi(x)|^2 dx = 1.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Mivel:

$$\int_0^a |\varphi(x)|^2 dx = 1.$$

Ennek alapján $A = \sqrt{\frac{2}{a}}$.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Mivel:

$$\int_0^a |\varphi(x)|^2 dx = 1.$$

Ennek alapján $A = \sqrt{\frac{2}{a}}$.

$$\varphi(x) = \sqrt{\frac{2}{a}} \sin \frac{n\pi}{a} x$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- **Dobozba zárt elektron**
- Alagút-effektus

Az elektron állapotai az atomban

Mivel:

$$\int_0^a |\varphi(x)|^2 dx = 1.$$

Ennek alapján $A = \sqrt{\frac{2}{a}}$.

$$\varphi(x) = \sqrt{\frac{2}{a}} \sin \frac{n\pi}{a} x$$

Általánosan igaz, ha egy mikroobjektum mozgását térben korlátozzuk, akkor energiája csak diszkrét energiaértékeket vehet fel.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Alagút-effektus

Egy elektron valamilyen meghatározott E_k mozgási energiával közelítsen egy potenciállépcsőhöz. Csak azzal az esettel foglalkozunk, amikor az elektron mozgási energiája klasszikus értelemben nem elég a potenciál leküzdéséhez, azaz $E < V$.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Alagút-effektus

Egy elektron valamilyen meghatározott E_k mozgási energiával közelítsen egy potenciállépcsőhöz. Csak azzal az esettel foglalkozunk, amikor az elektron mozgási energiája klasszikus értelemben nem elég a potenciál leküzdéséhez, azaz $E < V$.

$$E_p(x) \begin{cases} 0, & \text{ha } x < 0 \\ V = \text{konstans}, & \text{ha } x \geq 0 \end{cases}$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Alagút-effektus

Egy elektron valamilyen meghatározott E_k mozgási energiával közelítsen egy potenciállépcsőhöz. Csak azzal az esettel foglalkozunk, amikor az elektron mozgási energiája klasszikus értelemben nem elég a potenciál leküzdéséhez, azaz $E < V$.

$$E_p(x) \begin{cases} 0, & \text{ha } x < 0 \\ V = \text{konstans}, & \text{ha } x \geq 0 \end{cases}$$

Ilyenkor a klasszikus fizika szerint egy makroszkopikus test nem hatolhat be abba a térrészbe, ahol nagyobb lenne potenciális energiája, mint az a mozgási energia, amivel közeledik ehhez a térrészhez.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Alagút-effektus

Egy elektron valamilyen meghatározott E_k mozgási energiával közelítsen egy potenciállépcsőhöz. Csak azzal az esettel foglalkozunk, amikor az elektron mozgási energiája klasszikus értelemben nem elég a potenciál leküzdéséhez, azaz $E < V$.

$$E_p(x) \begin{cases} 0, & \text{ha } x < 0 \\ V = \text{konstans}, & \text{ha } x \geq 0 \end{cases}$$

Ilyenkor a klasszikus fizika szerint egy makroszkopikus test nem hatolhat be abba a térrészbe, ahol nagyobb lenne potenciális energiája, mint az a mozgási energia, amivel közeledik ehhez a térrészhez.

A kvantummechanikai eredmény azonban mást mutat.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az
atomban

A részecske összenergiája:

$$E = E_k + E_p = \frac{p^2}{2m} + E_p$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

A részecske összenergiája:

$$E = E_k + E_p = \frac{p^2}{2m} + E_p$$

Fejezzük ki a k hullámszám négyzetét az energia segítségével:

$$k^2 = \frac{2m}{\hbar^2} (E - E_p)$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

A részecske összenergiája:

$$E = E_k + E_p = \frac{p^2}{2m} + E_p$$

Fejezzük ki a k hullámszám négyzetét az energia segítségével:

$$k^2 = \frac{2m}{\hbar^2} (E - E_p)$$

A probléma Schrödinger-egyenlete:

$$\frac{d^2 \varphi(x)}{dx^2} + \frac{2m(E - E_p)}{\hbar^2} \varphi(x) = 0$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

A részecske összenergiája:

$$E = E_k + E_p = \frac{p^2}{2m} + E_p$$

Fejezzük ki a k hullámszám négyzetét az energia segítségével:

$$k^2 = \frac{2m}{\hbar^2} (E - E_p)$$

A probléma Schrödinger-egyenlete:

$$\frac{d^2 \varphi(x)}{dx^2} + \frac{2m(E - E_p)}{\hbar^2} \varphi(x) = 0$$

A potenciál origóbeli ugrása miatt az x -tengely negatív és pozitív oldalán külön-külön meg kell oldani az egyenletet.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az
atomban

$x < 0$, $E_p = 0$. Tehát itt a megoldandó egyenlet:

$$\frac{d^2 \varphi_n(x)}{dx^2} + \frac{2mE}{\hbar^2} \varphi_n(x) = 0.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

$x < 0$, $E_p = 0$. Tehát itt a megoldandó egyenlet:

$$\frac{d^2 \varphi_n(x)}{dx^2} + \frac{2mE}{\hbar^2} \varphi_n(x) = 0.$$

Legyen $k_0^2 = \frac{2mE}{\hbar^2}$. Ekkor

$$\frac{d^2 \varphi_n(x)}{dx^2} + k_0^2 \varphi_n(x) = 0.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

$x < 0$, $E_p = 0$. Tehát itt a megoldandó egyenlet:

$$\frac{d^2 \varphi_n(x)}{dx^2} + \frac{2mE}{\hbar^2} \varphi_n(x) = 0.$$

Legyen $k_0^2 = \frac{2mE}{\hbar^2}$. Ekkor

$$\frac{d^2 \varphi_n(x)}{dx^2} + k_0^2 \varphi_n(x) = 0.$$

Keressük ennek az egyenletnek a megoldását a következő alakban:

$$\varphi_n(x) = e^{ik_0 x} + A e^{-ik_0 x}.$$

Itt $i = \sqrt{-1}$ a képzetes egység.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

$x < 0$, $E_p = 0$. Tehát itt a megoldandó egyenlet:

$$\frac{d^2 \varphi_n(x)}{dx^2} + \frac{2mE}{\hbar^2} \varphi_n(x) = 0.$$

Legyen $k_0^2 = \frac{2mE}{\hbar^2}$. Ekkor

$$\frac{d^2 \varphi_n(x)}{dx^2} + k_0^2 \varphi_n(x) = 0.$$

Keressük ennek az egyenletnek a megoldását a következő alakban:

$$\varphi_n(x) = e^{ik_0 x} + A e^{-ik_0 x}.$$

Itt $i = \sqrt{-1}$ a képzetes egység.

Fizikai jelentés: egységnyi amplitúdójú síkhullám közelít a potenciállépcsőhöz + visszaverődés után egy A amplitúdójú visszavert síkhullám is hozzájárul a megoldáshoz.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az
atomban

$x \geq 0, E_p = V$. A megoldandó egyenlet:

$$\frac{d^2 \varphi_p(x)}{dx^2} + \frac{2m(E - V)}{\hbar^2} \varphi_p(x) = 0.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

$x \geq 0, E_p = V$. A megoldandó egyenlet:

$$\frac{d^2 \varphi_p(x)}{dx^2} + \frac{2m(E - V)}{\hbar^2} \varphi_p(x) = 0.$$

Ez esetben az $\frac{2m(E - V)}{\hbar^2}$ kifejezés negatív, mivel $E < V$.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

$x \geq 0, E_p = V$. A megoldandó egyenlet:

$$\frac{d^2 \varphi_p(x)}{dx^2} + \frac{2m(E - V)}{\hbar^2} \varphi_p(x) = 0.$$

Ez esetben az $\frac{2m(E-V)}{\hbar^2}$ kifejezés negatív, mivel $E < V$.

Vezessük be a $-K^2 = \frac{2m(E-V)}{\hbar^2}$ jelölést. Az egyenlet a következő alakot ölti:

$$\frac{d^2 \varphi_p(x)}{dx^2} - K^2 \varphi_p(x) = 0,$$

vagy ami ugyanaz:

$$\frac{d^2 \varphi_p(x)}{dx^2} = K^2 \varphi_p(x).$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az
atomban

Keressük a megoldást a következő alakban:

$$\varphi_p(x) = C e^{-Kx} + D e^{Kx}.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az
atomban

Keressük a megoldást a következő alakban:

$$\varphi_p(x) = C e^{-Kx} + D e^{Kx}.$$

Mivel a megoldás normálható kell legyen, így: $D = 0$.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Keressük a megoldást a következő alakban:

$$\varphi_p(x) = C e^{-Kx} + D e^{Kx}.$$

Mivel a megoldás normálható kell legyen, így: $D = 0$.
Így

$$\varphi_p(x) = C e^{-Kx}.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Keressük a megoldást a következő alakban:

$$\varphi_p(x) = C e^{-Kx} + D e^{Kx}.$$

Mivel a megoldás normálható kell legyen, így: $D = 0$.
Így

$$\varphi_p(x) = C e^{-Kx}.$$

A potenciállépcső magassága az $x = 0$ pontban véges, a kapott megoldásoknak és azok első deriváltjainak az $x = 0$ pontban azonosaknak kell lenniük. Ezért:

$$1 + A = C$$

$$ik_0(1 - A) = -KC$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Megoldva ezt az egyenletrendszert azt kapjuk, hogy:

$$A = \frac{ik_0 + K}{ik_0 - K},$$

és

$$C = \frac{2ik_0}{ik_0 - K}.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Megoldva ezt az egyenletrendszert azt kapjuk, hogy:

$$A = \frac{ik_0 + K}{ik_0 - K},$$

és

$$C = \frac{2ik_0}{ik_0 - K}.$$

A megoldásban az a meglepő, hogy az elektront leíró $\varphi_p(x)$ nem lesz nulla a potenciállépcsőben sem.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Megoldva ezt az egyenletrendszert azt kapjuk, hogy:

$$A = \frac{ik_0 + K}{ik_0 - K},$$

és

$$C = \frac{2ik_0}{ik_0 - K}.$$

A megoldásban az a meglepő, hogy az elektront leíró $\varphi_p(x)$ nem lesz nulla a potenciállépcsőben sem.

Azt mondhatjuk, hogy az elektron behatol a számára klasszikus értelemben elérhetetlen térrészbe is.

Bevezetés

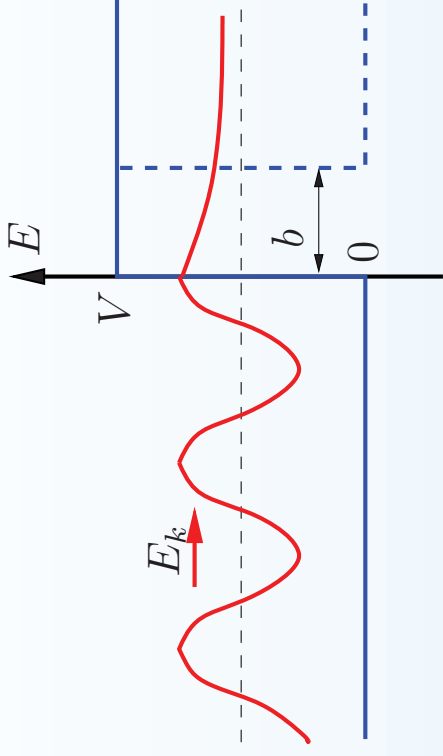
Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az
atomban

Bevezetés

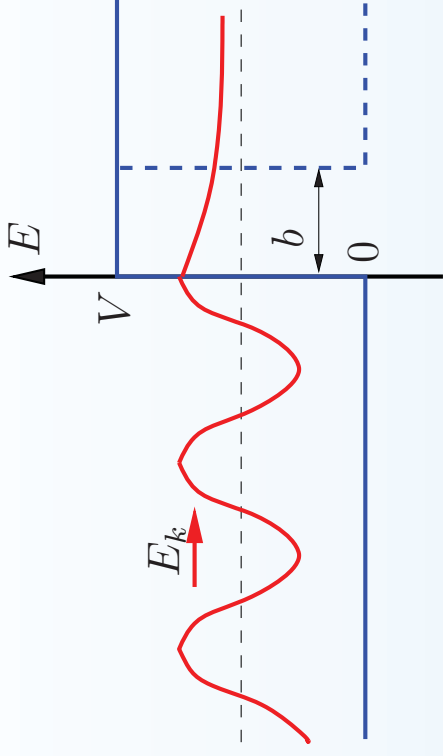
Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Ha a potenciállépcső véges szélességű, akkor az elektron átjut ezen a klasszikus értelemben számára leküzdhetetlen akadályon. Az átjutás valószínűsége (T) a következő mennyiséggel arányos:

$$T \sim \frac{\varphi_p^2(b)}{\varphi_p^2(0)} \sim e^{-\frac{2b}{\hbar} \sqrt{2m(V-E)}}$$

Bevezetés

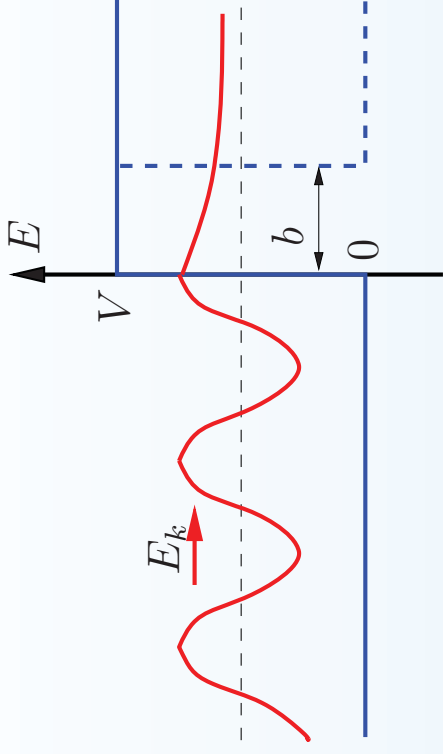
Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Ha a potenciállépcső véges szélességű, akkor az elektron átjut ezen a klasszikus értelemben számára leküzdhetetlen akadályon. Az átjutás valószínűsége (T) a következő mennyiséggel arányos:

$$T \sim \frac{\varphi_p^2(b)}{\varphi_p^2(0)} \sim e^{-\frac{2b}{\hbar} \sqrt{2m(V-E)}}$$

T csökken ha b nő, vagy ha $V - E$ növekszik.

Bevezetés

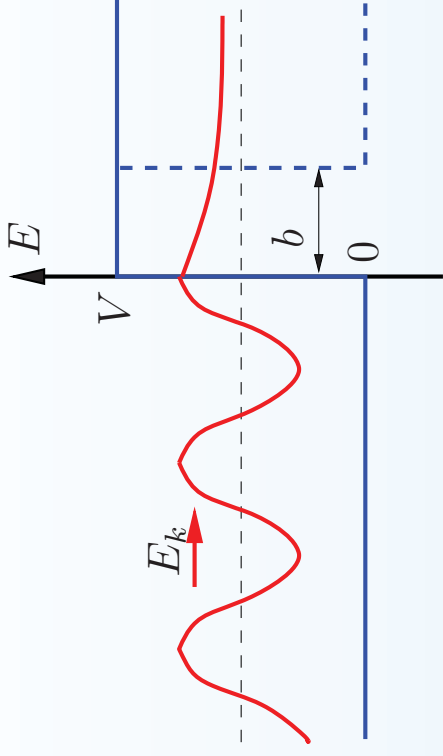
Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Ha a potenciállépcső véges szélességű, akkor az elektron átjut ezen a klasszikus értelemben számára leküzdhetetlen akadályon. Az átjutás valószínűsége (T) a következő mennyiséggel arányos:

$$T \sim \frac{\varphi_p^2(b)}{\varphi_p^2(0)} \sim e^{-\frac{2b}{\hbar} \sqrt{2m(V-E)}}$$

T csökken ha b nő, vagy ha $V - E$ növekszik.
A jelenség neve **alagút-effektusnak**.

Bevezetés

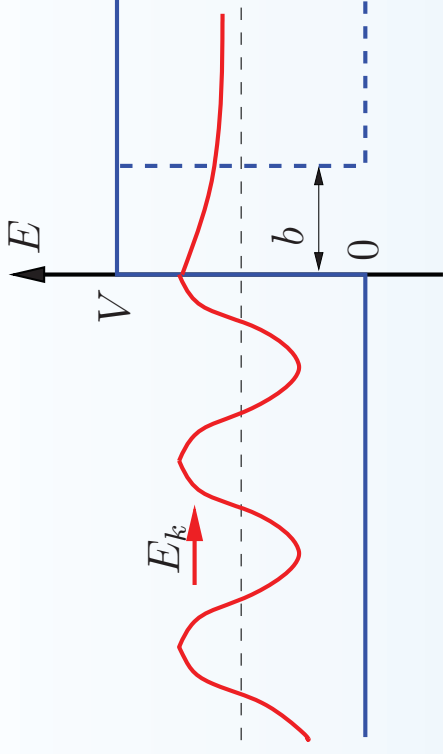
Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

- Hullámfüggvény
- Dobozba zárt elektron
- **Alagút-effektus**

Az elektron állapotai az atomban

Ha a potenciállépcső véges szélességű, akkor az elektron átjut ezen a klasszikus értelemben számára leküzdhetetlen akadályon. Az átjutás valószínűsége (T) a következő mennyiséggel arányos:

$$T \sim \frac{\varphi_p^2(b)}{\varphi_p^2(0)} \sim e^{-\frac{2b}{\hbar} \sqrt{2m(V-E)}}$$

T csökken ha b nő, vagy ha $V - E$ növekszik.
A jelenség neve **alagút-effektusnak**.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron
- Heisenberg-féle határozatlansági relációk
- A többelektronos atomok
- Röntgensugárzás

Az elektron állapotai az atomban

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

A hidrogénatombeli elektron

Az elektron potenciális energiája az atommag elektromos terében:

$$E_p = -\frac{e^2}{4\pi\epsilon_0 r},$$

ahol $r = \sqrt{x^2 + y^2 + z^2}$.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

A hidrogénatombeli elektron

Az elektron potenciális energiája az atommag elektromos terében:

$$E_p = -\frac{e^2}{4\pi\epsilon_0 r},$$

ahol $r = \sqrt{x^2 + y^2 + z^2}$.

Mivel $k^2 = \frac{2m_e}{\hbar^2}(E - E_p)$, a stacionárius Schrödinger-egyenlet:

$$\Delta\varphi(\underline{r}) + \frac{2m_e}{\hbar^2}(E - E_p)\varphi(\underline{r}) = 0.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

A hidrogénatombeli elektron

Az elektron potenciális energiája az atommag elektromos terében:

$$E_p = -\frac{e^2}{4\pi\epsilon_0 r},$$

ahol $r = \sqrt{x^2 + y^2 + z^2}$.

Mivel $k^2 = \frac{2m_e}{\hbar^2}(E - E_p)$, a stacionárius Schrödinger-egyenlet:

$$\Delta\varphi(\underline{r}) + \frac{2m_e}{\hbar^2}(E - E_p)\varphi(\underline{r}) = 0.$$

Mivel az atommag elektromos tere gömbszimmetrikus, keressük az egyenlet egy $F(r)$ gömbszimmetrikus megoldását:

$$\varphi(\underline{r}) = F(r).$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

Ekkor a Schrödinger-egyenlet alakja:

$$\frac{d^2 F(r)}{dr^2} + \frac{2}{r} \frac{dF(r)}{dr} + \frac{2m_e}{\hbar^2} \left(E + \frac{e^2}{4\pi\epsilon_0 r} \right) F(r) = 0.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

Ekkor a Schrödinger-egyenlet alakja:

$$\frac{d^2 F(r)}{dr^2} + \frac{2}{r} \frac{dF(r)}{dr} + \frac{2m_e}{\hbar^2} \left(E + \frac{e^2}{4\pi\epsilon_0 r} \right) F(r) = 0.$$

A megoldást a következő alakban kapjuk:

$$F(r) = N e^{-\lambda r}$$

ahol $N = \frac{\lambda^{\frac{3}{2}}}{\sqrt{\pi}}$ és $\lambda = \frac{e^2 m_e}{4\pi\epsilon_0 \hbar^2}$.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

Ekkor a Schrödinger-egyenlet alakja:

$$\frac{d^2 F(r)}{dr^2} + \frac{2}{r} \frac{dF(r)}{dr} + \frac{2m_e}{\hbar^2} \left(E + \frac{e^2}{4\pi\epsilon_0 r} \right) F(r) = 0.$$

A megoldást a következő alakban kapjuk:

$$F(r) = N e^{-\lambda r}$$

ahol $N = \frac{\lambda^{\frac{3}{2}}}{\sqrt{\pi}}$ és $\lambda = \frac{e^2 m_e}{4\pi\epsilon_0 \hbar^2}$.

Az elektron energiája ebben a gömbszimmetrikus állapotban:

$$E = -\frac{m_e e^4}{32\pi^2 \epsilon_0^2 \hbar^2} = -13,605 \text{ eV}.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

Ekkor a Schrödinger-egyenlet alakja:

$$\frac{d^2 F(r)}{dr^2} + \frac{2}{r} \frac{dF(r)}{dr} + \frac{2m_e}{\hbar^2} \left(E + \frac{e^2}{4\pi\epsilon_0 r} \right) F(r) = 0.$$

A megoldást a következő alakban kapjuk:

$$F(r) = N e^{-\lambda r}$$

ahol $N = \frac{\lambda^{\frac{3}{2}}}{\sqrt{\pi}}$ és $\lambda = \frac{e^2 m_e}{4\pi\epsilon_0 \hbar^2}$.

Az elektron energiája ebben a gömbszimmetrikus állapotban:

$$E = -\frac{m_e e^4}{32\pi^2 \epsilon_0^2 \hbar^2} = -13,605 \text{ eV}.$$

A Bohr-modellből számított $n = 1$ kvantumszámmal jellemzett állapot energiáját kaptuk!

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

Vizsgáljuk meg a fenti elektron előfordulási valószínűségét (dP) a $dV = 4\pi r^2 dr$ elemi térfogatban.

$$dP = |F(r)|^2 dV = \frac{\lambda^3}{\pi} e^{-2\lambda r} 4\pi r^2 dr$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

Vizsgáljuk meg a fenti elektron előfordulási valószínűségét (dP) a $dV = 4\pi r^2 dr$ elemi térfogatban.

$$dP = |F(r)|^2 dV = \frac{\lambda^3}{\pi} e^{-2\lambda r} 4\pi r^2 dr$$

Ebből kifejezhető, az elektron előfordulásának sugár szerinti eloszlása ($p(r)$):

$$p(r) = \frac{dP}{dr} = 4\lambda^3 r^2 e^{-2\lambda r}.$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

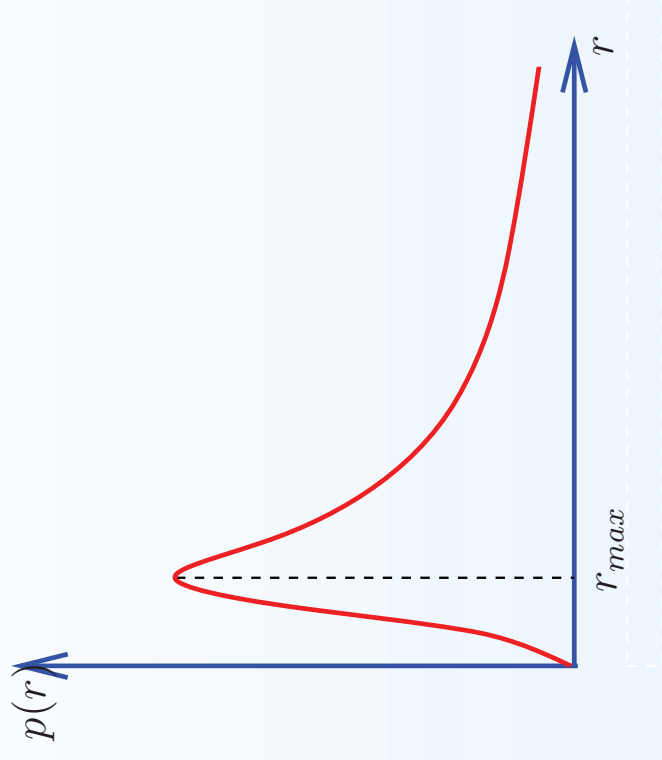
Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

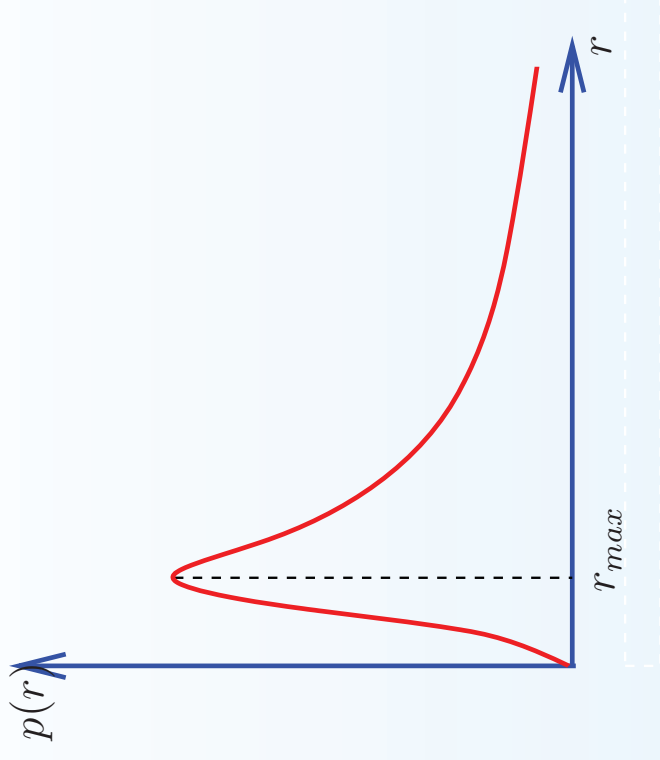
Az elektron állapotai az atomban

● A hidrogénatombeli elektron

● Heisenberg-féle határozatlansági relációk

● A többelektronos atomok

● Röntgensugárzás

Látható, hogy a $p(r)$ valószínűségnek maximuma van az r_{max} helyen.

$$r_{max} = \frac{1}{\lambda} = \frac{4\pi\epsilon_0\hbar^2}{e^2m_e} = 0,54 \cdot 10^{-10} \text{ m.}$$

Ez éppen az első Bohr-sugár.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A többelektronos atomok

- Röntgensugárzás

Heisenberg-féle határozatlansági relációk

Az elektron az atomokban úgy viselkedik mint egy bezárt hullám,
azaz **hullámcsomag!**

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli

elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A többelektronos

atomok

- Röntgensugárzás

Heisenberg-féle határozatlansági relációk

Az elektron az atomokban úgy viselkedik mint egy bezárt hullám, azaz **hullámcsomag!**

Minden hullámra igaz a határozatlansági összefüggés:

$$\Delta x \Delta k \geq \frac{1}{2}$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli

- elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A többelektronos

- atomok

- Röntgensugárzás

Heisenberg-féle határozatlansági relációk

Az elektron az atomokban úgy viselkedik mint egy bezárt hullám, azaz **hullámcsomag!**

Minden hullámra igaz a határozatlansági összefüggés:

$$\Delta x \Delta k \geq \frac{1}{2}$$

Mivel

$$p = \frac{h}{\lambda} = \frac{h}{2\pi} \frac{2\pi}{\lambda} = \hbar k,$$

így:

$$\Delta p = \hbar \Delta k$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli

elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A többelektronos

atomok

- Röntgensugárzás

Heisenberg-féle határozatlansági relációk

Az elektron az atomokban úgy viselkedik mint egy bezárt hullám, azaz **hullámcsomag!**

Minden hullámra igaz a határozatlansági összefüggés:

$$\Delta x \Delta k \geq \frac{1}{2}$$

Mivel

$$p = \frac{h}{\lambda} = \frac{h}{2\pi} \frac{2\pi}{\lambda} = \hbar k,$$

így:

$$\Delta p = \hbar \Delta k$$

Fentieket figyelembe véve a Heisenberg-féle határozatlansági összefüggést kapjuk:

$$\Delta x \Delta p \geq \frac{\hbar}{2}$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A többelektronos atomok

- Röntgensugárzás

Az összefüggés azt jelenti, hogy a mikrovilágban bizonyos fizikai mennyiségek nem mérhetőek egyszerre tetszőleges pontossággal.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A többelektronos atomok

- Röntgensugárzás

Az összefüggés azt jelenti, hogy a mikrovilágban bizonyos fizikai mennyiségek nem mérhetőek egyszerre tetszőleges pontossággal. Hasonló határozatlansági összefüggés érvényes a mikroobjektumok energiaszintjeinek átlagos élettartama (τ) és az energianívók energiájának bizonytalansága (ΔE) között is.

$$\Delta E \cdot \tau \sim \hbar$$

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- **Heisenberg-féle határozatlansági relációk**

- A többelektronos atomok

- Röntgensugárzás

Az összefüggés azt jelenti, hogy a mikrovilágban bizonyos fizikai mennyiségek nem mérhetőek egyszerre tetszőleges pontossággal. Hasonló határozatlansági összefüggés érvényes a mikroobjektumok energiaszintjeinek átlagos élettartama (τ) és az energianívók energiájának bizonytalansága (ΔE) között is.

$$\Delta E \cdot \tau \sim \hbar$$

Ezzel magyarázható a *spektrumvonalak természetes kiszélesedése*.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

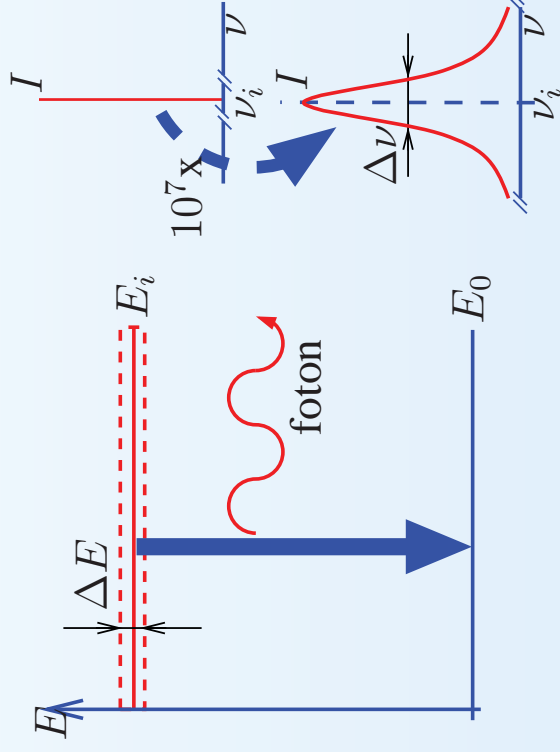
- A többelektronos atomok

- Röntgensugárzás

Az összefüggés azt jelenti, hogy a mikrovilágban bizonyos fizikai mennyiségek nem mérhetőek egyszerre tetszőleges pontossággal. Hasonló határozatlansági összefüggés érvényes a mikroobjektumok energiaszintjeinek átlagos élettartama (τ) és az energianívók energiájának bizonytalansága (ΔE) között is.

$$\Delta E \cdot \tau \sim \hbar$$

Ezzel magyarázható a spektrumvonalak természetes kiszélesedése.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A **többelektronos atomok**

- Röntgensugárzás

A többelektronos atomok

A komoly matematikai nehézségek a többelektronos rendszereknél lépnek fel.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A **többelektronos atomok**

- Röntgensugárzás

A többelektronos atomok

A komoly matematikai nehézségek a többelektronos rendszereknél lépnek fel.

Először is azt kell tisztáznunk, mely fizikai mennyiségek meghatározása a legfontosabb. Azokra leszünk kíváncsiak, amelyek mérésénél a Heisenberg-féle relációk nem jelentenek korlátozást.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A **többelelektronos atomok**

- Röntgensugárzás

A többelelektronos atomok

A komoly matematikai nehézségek a többelelektronos rendszereknél lépnek fel.

Először is azt kell tisztáznunk, mely fizikai mennyiségek meghatározása a legfontosabb. Azokra leszünk kíváncsiak, amelyek mérésénél a Heisenberg-féle relációk nem jelentenek korlátozást.

Az atomok esetében az *energia*, a *perdület nagysága*, a *perdület egyik vetülete* és egy tipikusan kvantumos mennyiség a *spin* értékei mérhetőek egyszerre tetszőleges pontossággal.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A **többelelektronos atomok**

- Röntgensugárzás

A többelelektronos atomok

A komoly matematikai nehézségek a többelelektronos rendszereknél lépnek fel.

Először is azt kell tisztáznunk, mely fizikai mennyiségek meghatározása a legfontosabb. Azokra leszünk kíváncsiak, amelyek mérésénél a Heisenberg-féle relációk nem jelentenek korlátozást.

Az atomok esetében az *energia*, a *perdület nagysága*, a *perdület egyik vetülete* és egy tipikusan kvantumos mennyiség a *spin* értékei mérhetőek egyszerre tetszőleges pontossággal.

A kvantummechanika további következménye, hogy a mikrorészecskék perdülete sem vehet fel tetszőleges értékeket, hanem csak a $\hbar$ egység meghatározott többszörösét.

$$L^2 = l(l + 1)\hbar^2,$$

ahol L -a perdület nagysága, l -a mellékkvantumszám. (mindig természetes szám, vagy nulla).

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A **többelektronos atomok**

- Röntgensugárzás

Ha meghatározunk egy tetszőleges irányt a térben (pl. külső mágneses tér iránya), akkor a vektormennyiségeknek az erre az irányra vett vetületei csak a $\hbar$ egység egész számú többszörösei lehetnek.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli

elektron

- Heisenberg-féle

határozatlansági

relációk

- A **többelektronos**

atomok

- Röntgensugárzás

Ha meghatározunk egy tetszőleges irányt a térben (pl. külső mágneses tér iránya), akkor a vektormennyiségeknek az erre az irányra vett vetületei csak a $\hbar$ egység egész számú többszörösei lehetnek.

Ilyen vektormennyiség a perdület is. Ennek adott irányra–legyen ez a z -irány–való vetülete:

$$L_z = m\hbar$$

ahol m -egész szám.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

• A hidrogénatombeli

elektron

• Heisenberg-féle

határozatlansági

relációk

• A **többelektromos**

atomok

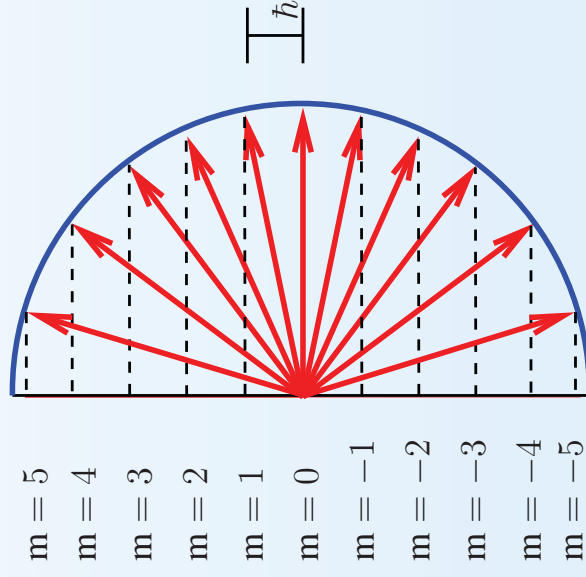
• Röntgensugárzás

Ha meghatározunk egy tetszőleges irányt a térben (pl. külső mágneses tér iránya), akkor a vektormennyiségeknek az erre az irányra vett vetületei csak a $\hbar$ egység egész számú többszörösei lehetnek.

Ilyen vektormennyiség a perdület is. Ennek adott irányra–legyen ez a z -irány–való vetülete:

$$L_z = m\hbar$$

ahol m -egész szám.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli

elektron

- Heisenberg-féle

határozatlansági

relációk

- A **többelektronos**

atomok

- Röntgensugárzás

Láttuk, hogy az elektronnak kvantált perldülete van, amely mozgásából származik.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A **többelektronos atomok**

- Röntgensugárzás

Láttuk, hogy az elektronnak kvantált perdjülete van, amely mozgásából származik.

Az elektron rendelkezik az előbb említett pályaperdjületen kívül még más jellegű perdjülettel is, amely nem kapcsolható össze semmiféle mozgással. $\Rightarrow$ **Spin, vagy sajátperdjület.**

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A **többelektronos atomok**

- Röntgensugárzás

Láttuk, hogy az elektronnak kvantált perdülete van, amely mozgásából származik.

Az elektron rendelkezik az előbb említett pályaperdületen kívül még más jellegű perdülettel is, amely nem kapcsolható össze semmiféle mozgással. $\Rightarrow$ **Spin, vagy sajátperdület.**

A spin is kvantált mennyiség. Egy kiválasztott irányra az elektron esetében két vetülete lehet.

$$S_z = s_z \hbar,$$

ahol S_z -az elektronspin vetülete, s_z -pedig az un. spinkvantumszám, értéke $+\frac{1}{2}, -\frac{1}{2}$ (s_z nem egész szám!).

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A **többelektronos atomok**

- Röntgensugárzás

Láttuk, hogy az elektronnak kvantált perdülete van, amely mozgásából származik.

Az elektron rendelkezik az előbb említett pályaperdületen kívül még más jellegű perdülettel is, amely nem kapcsolható össze semmiféle mozgással. $\Rightarrow$ **Spin, vagy sajátperdület.**

A spin is kvantált mennyiség. Egy kiválasztott irányra az elektron esetében két vetülete lehet.

$$S_z = s_z \hbar,$$

ahol S_z -az elektronspin vetülete, s_z -pedig az un. spinkvantumszám, értéke $+\frac{1}{2}, -\frac{1}{2}$ (s_z nem egész szám!).

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A **többelektronos atomok**

- Röntgensugárzás

Az atomokban egy elektronállapot jellemzéséhez négy kvantumszámmra van szükség.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron
- Heisenberg-féle határozatlansági relációk
- A **többelektronos atomok**
- Röntgensugárzás

Az atomokban egy elektronállapot jellemzéséhez négy kvantumszámmra van szükség.

- n - főkvantumszám - az energiát határozza meg
($n = 1, 2, 3, \dots$)

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli elektron

- Heisenberg-féle határozatlansági relációk

- A **többelektronos atomok**

- Röntgensugárzás

Az atomokban egy elektronállapot jellemzéséhez négy kvantumszámmra van szükség.

- n - főkvantumszám - az energiát határozza meg
($n = 1, 2, 3, \dots$)
- l - mellékkvantumszám - a perdületet határozza meg
($l = 0, 1, 2, \dots, n - 1$)

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli

elektron

- Heisenberg-féle

határozatlansági

relációk

- A **többelektronos**

atomok

- Röntgensugárzás

Az atomokban egy elektronállapot jellemzéséhez négy kvantumszámmra van szükség.

- n - főkvantumszám - az energiát határozza meg
($n = 1, 2, 3, \dots$)
- l - mellékkvantumszám - a perdületet határozza meg
($l = 0, 1, 2, \dots, n - 1$)
- m - mágneses kvantumszám - a perdület egy kitüntetett irányra
(pl. külső mágneses tér) való vetületét határozza meg
($m = -l, -l + 1, \dots, 0, \dots, l - 1, l$)

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli

elektron

- Heisenberg-féle

határozatlansági

relációk

- A **többelektronos**

atomok

- Röntgensugárzás

Az atomokban egy elektronállapot jellemzéséhez négy kvantumszámmra van szükség.

- n - főkvantumszám - az energiát határozza meg
($n = 1, 2, 3, \dots$)
- l - mellékkvantumszám - a perdületet határozza meg
($l = 0, 1, 2, \dots, n - 1$)
- m - mágneses kvantumszám - a perdület egy kitüntetett irányra
(pl. külső mágneses tér) való vetületét határozza meg
($m = -l, -l + 1, \dots, 0, \dots, l - 1, l$)
- s_z - spin kvantumszám - a sajátperdület egy kitüntetett irányra
való vetületét határozza meg ($s_z = -1/2, +1/2$)

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli

elektron

- Heisenberg-féle

határozatlansági

relációk

- A **többelektromos**

atomok

- Röntgensugárzás

Az atomokban egy elektronállapot jellemzéséhez négy kvantumszámmra van szükség.

- n - főkvantumszám - az energiát határozza meg
($n = 1, 2, 3, \dots$)
- l - mellékkvantumszám - a perdületet határozza meg
($l = 0, 1, 2, \dots, n - 1$)
- m - mágneses kvantumszám - a perdület egy kitüntetett irányra
(pl. külső mágneses tér) való vetületét határozza meg
($m = -l, -l + 1, \dots, 0, \dots, l - 1, l$)
- s_z - spin kvantumszám - a sajátperdület egy kitüntetett irányra
való vetületét határozza meg ($s_z = -1/2, +1/2$)

Pauli-elv: Két, vagy több feles spinű részecske, vagy fermion sohasem lehet ugyanabban a kvantumállapotban.

Bevezetés

Kísérleti tények

Atommodellek

Kvantumfizika alapjai

Az elektron állapotai az atomban

- A hidrogénatombeli

elektron

- Heisenberg-féle

határozatlansági

relációk

- A **többelektronos**

atomok

- Röntgensugárzás

Az atomokban egy elektronállapot jellemzéséhez négy kvantumszámmra van szükség.

- n - főkvantumszám - az energiát határozza meg
($n = 1, 2, 3, \dots$)
- l - mellékkvantumszám - a perdületet határozza meg
($l = 0, 1, 2, \dots, n - 1$)
- m - mágneses kvantumszám - a perdület egy kitüntetett irányra (pl. külső mágneses tér) való vetületét határozza meg
($m = -l, -l + 1, \dots, 0, \dots, l - 1, l$)
- s_z - spin kvantumszám - a sajátperdület egy kitüntetett irányra való vetületét határozza meg ($s_z = -1/2, +1/2$)

Pauli-elv: Két, vagy több feles spinű részecske, vagy fermion sohasem lehet ugyanabban a kvantumállapotban.

Az energiaminimum elve, valamint a Pauli-elv képezik az alapját a periódusos rendszer kvantumfizikai értelmezésének.